

603. II, 11-14 — Carta de D. João III para o Papa a respeito do que se despendia na conquista da Índia. Évora, 1533, Agosto, 15. — *Papel. 4 folhas. Bom estado. Selo de chapa. Cópia junta.*

Sanctissime in Christo Pater ac Beatissime Domine.

Joannes Dei gratia rex Portugalliae et Algarbiorum citra et ultra mare in Africa dominus Guineae atque expeditionis et navigationis et commercij Aethiopiae Arabiae Persiae atque Indiae ut filius pientissimus post humillima pedum oscula.

Quoniam hoc mihi cum reliquis christianis regibus est commune ut omnes Sanctitatem Vestram tanquam Dei vicarium in terris ac reipublicae christianae pastorem pie sancteque colamus ego tamen in hac communi omnium obligatione praecipuum me semper officij, ac pietatis debitorem putavi. Nam praeter ipsam religionis causam quae omnibus ex aequo communis est tanta semper vestrae florentissimae Mediceae gentis familiae jam inde ab ipso Leone decimo cum patre meo Aemanelle rege foelicissimo familiaritas fuit ut haereditarium habeam Sanctitatem Vestram hoc nomine vel privatim demereri. Sed et praeter apostolicam dignitatem et clarissimi generis commendationem cum res christiana hac nostra tempestate in eas calamitates inciderit quae superiorum temporum mala praetergrediantur ea Sanctitatis Vestrae vigilantissima prudentia atque ea virtus extitit ut omnium judicio quantum in se fuerit res fessas ope et consilio juverit atque aegris partibus medicata sit. Quamobrem sibi eam famam atque id nomen veri ac clementissimi Patris adepta est ut nemo jam sit ex christianis principibus qui se in rebus precipue adversis suae fidei atque suo patrocínio committere ac credere non degeat. Quae ego benefacta in nostram rempublicam christianam cum perspectissima ac cognitissima habeam ad sacros Sanctitatis Vestrae pedes supplex accedo opem atque auxilium meis rebus petens quod ea fiducia facio ut sperem Sanctitatem Vestram pientissimi filij justissimas preces spreturam non esse.

Sed antequam ea exponantur quae mihi donari ac concedi opto pauca de rerum mearum statu habita praeteriti atque praesentis temporis consideratione declarabo. Rem omnibus notissimam esse puto Aemanalem regem foelicissimum patrem meum initio sui regni classem ex Lusitania misisse: quae vastissimi atque antea incogniti Oceani tractus emensa tandem ad Indicum mare perlata est: unde indicis mercibus onusta in Lusitaniam

remeavit. Quod etsi tunc pro miraculo ut par erat habitum esset quoniam res foeliciter cesserat iterum tentata priore fortuna cum tutius ac commodius in dies navigaretur solemnes quotannis statis temporibus classes mitti caeperunt. Auctaque navigandi fiducia cum se nostrae naves in omnes partes sparsissent non solum aethiopici arabici persici, atque Indici et Scythici maris omnes sinus et terrae omnia flumina penetrarunt sed etiam alium continentium terrarum novum orbem nostris hominibus hactenus incognitum atque magnarum insularum infinitum prope numerum invenerunt. Quibus rebus in omnibus illis regionibus adeo Lusitanorum potentia crevit ut multae civitates nationes (*1 v.*) atque integra regna aut metu nostrorum coacta aut doctrina instructa evangelium Christi receperint: aliquot etiam insulae indicis littoribus objectae repertae sunt. Quas qui incolunt christianos se esse profitentur cum alioqui multum a romanae ecclesiae ritibus abscedant. Quin etiam hac nostra navigatione apertum est iter ad eos christianos qui intra aethiopes supra Aegyptum undique ethnicis circumdati sunt. Qui se nunc per eum legatum qui cum oratore nostro ad Sanctitatem Vestram profectus est romanae ecclesiae adjungi velle affirmant ut sit quemadmodum Christus Deus noster jussit unus pastor et unum ovile. Tanta itaque autoritas hac nostra navigatione christiano nomini accessit tantum gloriae adjectum est ut ausim dicere tantum per Aethiopicum atque Indicum mare mea hac navigatione christianismo accrevisse quantum in Europa nostris temporibus amissum est atque etiam summae gloriae duci debere arbitror in his partibus Indici maris ubi machometitus error plurimum pullulat attolli manibus lusitanorum victricia Christi signa et multos suae gentis reges nostris legibus vivere et grave tributum quotannis pendere; multas quae esse per omnes Arabici Persici atque Indici littoris oras, perque insulas deductas colonias nostrorum lusitanorum ubi rite Christi nomen quotidie invocatur. Quin etiam divisiae ipsae quae quidem huic regno hujusmodi navigatione amplissima accreverunt semper et a me et ab Aemanele patre meo isti Sanctae Sedi Apostolicae atque omnibus christianis regibus qui se nostris opibus augere voluerunt atque omnibus denique ordinibus ac collegijs sacris fuerunt liberalissime communicatae.

Quid ideo citra inanis gloriae suspicionem dicta videri debent quia etsi minime dicantur omnibus tamen notissima sunt. Sed cum haec omnia diutius prosperum fortunae cursum sentirent nec ulla re adversa premerentur paulatim aliquibus difficultatibus implicari caeperunt. Nam cum antea nostrae naves nulla nisi maris pericula quae in tam longo itinere omnino maxima contingere solent paterentur postquam nonnullorum cupiditas qui aliena studiosius appetunt quam sua tutantur ita incensa est ut piratico more nostris navibus insidiaretur necesse habuimus aliam quotannis classem instruere quae nostras onustas naves ad medium mare venientes exciperet ac tutas domum reduceret. Quin etiam ipsi Indi qui facile à principio parva nostrorum manu in officio continebantur nostris assidujs praelijs repugnare edocti vix justo exercitu nunc teneri possunt:

ipsumque Indicum mare quod tuto prius navigabatur jam nisi munitissimis classibus à nostris navigari non potest. Quippe Indi et si saepe in ipso mari à nostris praelio superati ac fracti discedunt non tamen animo deficiunt nec reficere vires ac tentare cessant si possint se in libertatem semel asserere. Quibus in rebus dum singula provideo tot mihi impensae jamdiu creverunt usque praeterea numerus nobilium lusitanorum atque veteranorum militum assiduus praelijs desyderatus est ut nullis commodis damna pensari valeant. Verum haec omnia proprijs interim facultatibus refici atque sustineri poterant: nunc christiani nominis hostis turcarum imperator multis victorijs elatus. Quas adversus Soldanum et Xequem Ismaelem deinde adversus Magistrum Hierosolymitanum (2) atque Pannoniae regem adeptus est in Indiam quoque imperium suum proferre cupiens maximis in mari Rubro instructis classibus copias in Indicum mare primo quoque tempore transmissurus dicitur. Id quod Sanctitati Vestrae notissimum esse scio ut quae anno superiore de omnibus hujusmodi rebus me suis literis certiorum fecerit: quod ipse quorundam Indicorum regnum fidem secutis facit qui se illi universam Indiam tradituros pollicentur si semel nostram classem profligaverit. Ejusque copias Indorum reges maiore ipsi navium numero expectant ut conjunctis viribus nostros adoriantur. Quae res etsi dictu facilis est aestimare tamen licet quo in discrimine res nostrae illis in partibus positae sint. Quo mihi ad prope- randum magis est ut ... (1) auxilia submittam quo nostri favente divino auxilio tot tamque instructis hostium ... (1) superiores esse possint. Quapropter hoc Septembri mense quanvis propter anni tempora alienus sit à consueta navigatione coactus tamen ea quam dixi necessitate non parvam classem subsidio mittam missurus statim aliam multo maiorem initio insequentijs Martij: quod tempus ventorum causa statum ac solemne mittendis habetur. Quae ambae classes eo militum numero atque bellicorum instrumentorum copia onustae dimittuntur ut si Deus optimus maximus eas incolumes ad Indicum mare pertulerit sperem pro bellica militum nostrorum virtute omnes turcarum atque indorum... (1) si comminus rem gerere sustinuerint suo damno pugnandi periculum factur- ras. His rebus expositis satis constare arbitror quis totius mei regni et armorum et navium et virorum et pecuniarum status sit.

Quamrem si christiani reges diligentius animadverterent intelligerent profecto non minus totius christianae reipublicae quam mei regni hoc uno turcarum adversus me in India bello periculum verti et me pro communi omnium fortuna dimicantem opibus suis adjuvant. Nam si turcarum princeps ea potentia quam in Aegypto Asia Europa habet rem christianam ita infestat ut omnium christianorum auxilia in unum coacta vix eum ne perrumpat sustinere possint quid precor futurum arbitramur si suis copijs ac divitijs indicas opes addiderit quibus certe multis partibus maiorem exercitum quam modo in Pannoniam adduxit

---

(1) *Ilegível no original.*

quotannos continuos voluerit adversus christianos alere poterit. Sed et praeter turcarum bellum ea pars Aphricae quae Hispaniae littoribus obtenditur deductis octo lusitanorum colonijs distinetur ne bellum Hispaniae inferat. Quod si aliquo in India detrimento accepto earum praesidia minus alere ac reficere quotannis possem nulli dubium habetur quin ipsam Hispaniam statim bello invasura esset.

Quare beatissime ac sanctissime Pater ex his quae dixi Sanctitas Vestra manifesto conicere poterit quantae mihi nunc quamquam in dies maiores impensae et navium et virorum et pecuniarum impendeant quin etiam christianum nomen quod meis armis in India longe lateque floret quanto nunc ne subito concidat in periculo versetur postremo. Quanta occasio aperiatur ut turcarum princeps eo armorum virumque crescat ut nemo ei deinceps resistere audeat nisi meis armis in India victus fuerit: quam ego spem et optimam in virtutem meorum militum et certissimam in Deo (2 v.) habeo. Sed quoniam reverendo viro Martino Electo archiepiscopo Funchalensi consanguineo meo charissimo atque oratori meo apud Sanctitatem Vestram mandavi ut meo nomine eidem exponeret. Quid ego ab ipsa impetrare cuperem reliquum est ut ab eadem Sanctitate Vestra suppliciter petam ut ipsi integram fidem adhibere, meque sua solita benignitate prosequi dignetur. Hoc si (ut spero) ab ipsa impetravero erit mihi loco summae gratiae: dabo autem operam diligentissime ne me unquam Sanctitas Vestra immemorem dicat: omniaque semper exequar prout famulum devotissimum decet quae ad ipsius ac istius Sanctae Sedis obsequium spectare intellexero.

Sanctissime in Christo Pater ac beatissime Domine. Deus optimus Sanctitatem Vestram diutissime et foelicissime augere et conservare dignetur ad sui sancti obsequij bonum et utilitatem.

Datae Eborae die xv Augusti MDXXXIII.

El Rey

(B. R.)